

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Προσίμιον. — Ἡ κόμπόσα Ρωμάνη. —
Ἀνάλυσις καὶ ἄκοπός. Ἐπαγγελία
Νίκα. — Μαρίκα Κοτοπούλη.

Εὐσυνειδησία !

Αὐτὴ ἡ λέξις εἶνε τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης μου ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος.

Καὶ εἶνε τόσῳ μέγα προσόν ἡ εὐσυνειδησία καὶ εἰς ὅλα μὲν τὰ ἐπαγγελματικὰ, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ θέατρον, ὥστε ὁ ἦθοποιός, μόνον διὰ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ προσόντος τοῦ αὐτοῦ, καθίσταται ὄχι μόνον ἄξιός τοῦ μεγάλου προορισμοῦ του, ἀλλὰ καὶ τῆς φυσικῶ τῶ λόγῳ ἐπακολουθούσης γενικῆς ἐκτιμησεως, ἥτις εἶνε τὸ τέρμα τῆς ὀνειροπολουμένης καλλιτεχνικῆς του σταδιοδρομίας.

Διὰ τῆς εὐσυνειδησίας ὁ ἦθοποιός οἰσθδήποτε κατηγορίας βελτιοῦται ὀσημέραι καθιστᾶμενος τελειότερος.

Διὰ τῆς εὐσυνειδησίας ὁ ἦθοποιός βαθμηδὸν ἀποκτᾶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀνόδου εἰς τὸ ὄψος τοῦ προορισμοῦ του.

Διὰ τῆς εὐσυνειδησίας καὶ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἦθοποιῶν λογίζεται μέγας καὶ πολῦτιμος ἐργάτης τοῦ κολοσσαίου καλλιτεχνικοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὅποσον ἐκλήθη ν' ἀνεγείρῃ ἡ ἑλληνικὴ σκηνὴ καὶ τοῦ ὀποίου τὰς βάσεις μόνον ὁ πρὸς τὸ ἐπάγγελμά μας μέγας, εἰλικρινής, ἐνθουσιώδης, ἀπειροτέλειος ἔρωσις δύναται νὰ καταστήσῃ ἐδραϊκῆς καὶ δυναμένης νὰ βαστάσῃ τὸν μέγαν τῆς τέχνης βωμόν, ὅπου πρέπει ὅλοι νὰ προσφερθῶμεν ὀλοκκυτώματα χάριν τῆς σκηνῆς, ἀλλ' ὀλοκκυτώματα πολῦτιμα, τῶν ὀποίων τὸ ὕψηλόν παράδειγμα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς μετέπειτα τῆς σκηνῆς ἐργάτας ὡς γνώμων

ἀσφαλῆς καὶ ἀλάνθαστος.

Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ θέατρον δὲν ἐφθασεν ἀκόμη εἰς τὸ ὄψος τοῦ προορισμοῦ του (τὸ δικαίον δὲν εἶνε τοῦ παρόντος), πανταχοῦ δ' ὅπου καὶ ἂν στραφῇ τις, συναντᾶ ἐδῶ μὲν τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐκεἶ τὴν παράλογον καὶ ἐκ πνεύματος ἀντιλογίας καὶ ἐπιδείξεως γνώσεων εἰδικῶν τοῦ ζένου θεάτρον καταφορὰν, καὶ παρ' ἐκεἶ τὴν ἐγκατάλειψιν συνεπαγομένην τὴν ἀπογοήτευσιν, εἰς ἐποχὴν τοιαύτην, ὀποία ἡ σημερινή, ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, οἵτινες ἐρρίψαμεν τὸν κύβον καὶ διεβήκαμεν ποταμὸν οὐτινος τὰ ρεῖθρα ἀπετελοῦντο ἴσω, ἀπὸ τῆς Λήθης τὰ ὕδατα, πρέπει νὰ λέγῃ πρὸς τὸν ἄλλον τὸν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του ἐρησυχάζοντα εἰλικρινῆ λόγον, τὴν ἀλήθειαν δηλαδή ἥτις ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀποτυχίαν. Ὁ γάλλος ἱστορικός καὶ φιλόλογος Edgar Quinet, ἐξετάζων τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του μετὰ τὸ 1870, ἀπευθύνει εἰς τὸν πρόλογον τοῦ θαυμασίου ἔργου του «Τὸ νεώτερον πνεῦμα» τὸ ἐρώτημα :

— Τίνος δεόμεθα ὀπως ἐξέλθωμεν τέλειον τῆς ἀθύρσου ;

— *Εἰλικρινείας !* ἀπαντᾶ ὁ ἴδιος.

Τὴν ἐπιβλητικὴν ἀνάγκην τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ιδιότητος ταύτης καὶ παρ' ἡμῖν αἰσθάνεται τὴν σήμερον εἰπερ ποτε ἄλλοτε τὸ ἑλληνικὸν θέατρον.

Μόνον διὰ τῆς εἰλικρινείας θὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις μεταξὺ τῶν ἐργατῶν τῆς σκη-

νης, συνεννόησις δυνάμει τῆς ὁποίας θά ἐπιτευχθῆ ἡ πραγμάτωσις τοῦ ὑψηλοῦ ἰδεώδους εἰς τὸ ὅποιον τείνει ἡ τέχνη, καὶ μόνον τότε θά ἀναγνωρισθῶν ὡς οἱ πολυτιμότεροι τῶν παραγόντων τῆς πολιτείας, καὶ θά ἐπιβληθῶν εἰς αὐτὴν ἐκείνην, ἥτις σήμερον δυστυχῶς (αὐτὸ μόνον ἐδῶ συμβαίνει) ἂν δὲν περιφρονῆ τὸ θέατρον, οὐδέποτε ὁμοῦς εἰδείξει τὸ ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον, καὶ τοῦτο εἶνε καὶ τῆς περιφρονήσεως ὑπέρτερον.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο θά ἐπανεέλθω προσεχῶς διὰ νὰ ἐξετάσω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, δι' ὧν ἐξ ὑπαρμιθῆς συνδέονται ἡ κοινωνία καὶ ἡ σκηνή, καὶ κατὰ πόσον ἐφάνησαν συνεπίεις ἀμφοτέρω εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἀπαιτητικαί εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῶν δικαιωμάτων.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἐπιθεωρήσεώς μου καὶ μοῦ ἐνθυμίζει τὴν «Κομήσασαν Ρωμάνη» ἔργον τῶν Δεζαλέν καὶ Δουμᾶ υἱοῦ, τὸ ὅποιον ἐδιδάχθη ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἐσπέρας ἀπὸ τοῦ θεατροῦ τῆς Νεαπόλεως.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ θά ἐνδιχθῶ διότι ἰσημείωσε, κατ' ἐμέ, τὸν θεατρικὸν σταθμὸν τῆς ἐβδομάδος.

Δὲν γνωρίζω ἂν τὸ ἔργον εἶνε ἀφιερωμένον εἰς τοὺς ἠθοποιούς, ἐξάπαντος ὁμοῦς ἐγγράφη χάριν αὐτῶν.

Ὁ σκοπὸς του εἶνε νὰ καταδείξῃ ὅτι ψυχὴ διαβιώσασα εἰς τὰ πικρασκηνία, γαλουχηθεῖσα ὑπὸ ἐλπίδος τιμῶν καὶ δόξης,

καὶ τυχῶν αὐτῶν ὁποσδήποτε, εἶνε ἀδύνακτον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν σκηνὴν ἔστω καὶ ἂν ἀπομακρυνθεῖσα ἀπ' αὐτῆς ζῇ ὑπὸ τὰς καλλιτέρας ὕλικας καὶ κοινωνικὰς συνθήκας.

Ἡ ψυχὴ τῆς καλλιτέχνιδος (διότι περὶ αὐτῆς ὁ λόγος εἰς τὸ ἔργον) εἶνε κἄτι ἀκατανόητον, κἄτι ἀσύλληπτον, κἄτι αἰθέριον. Καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων πλάσμα κληθῆν νὰ διερμηνεύῃ καὶ διερμηνεῖον μυρίους χαρακτηῖρας, νὰ ὑποκρίνεται ἄπειρα πάθη, καὶ νὰ παρουσιάσῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἥθος ὅλων διαφόρων τοῦ προηγηθέντος, ἔνα, μετ' ὀλίγον, ἐγκαταλειπομένου καὶ τούτου ὑποδυθῆ ἕτερον. Ἐξ αὐτῆς ὅλης τῆς ἀπειρίας χαρακτηῖρων καὶ παθῶν κρατεῖ ἡ καλλιτέχνις κἄτι, καὶ τὰ πολλὰ ἐξ ἐνός ἐκάστου χαρακτηῖρος καὶ πάθους αὐτὰ κἄτι συγκροτοῦν τὸν παράδοξον, τὸν υπερφυᾶ χαρακτηῖρά της.

Αὐτὰ φρονοῦν οἱ συγγραφεῖς τῆς «Κομήσασαν Ρωμάνη» καὶ τὰς ἰδέας τῶν αὐτῶν περὶ τῆς ἀτομικῆς ὑποστάσεως μιᾶς καλλιτέχνιδος ἐνεσάρκωσαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ πρόσωπον Καικιλίας τῆς καλλιτέχνιδος, ἥτις ἀπεσυρθεῖ τῆς σκηνῆς διότι συνιζούθη τὸν κόμητα Ρωμάνη.

Ἄλλ' ἡ Καικιλία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ εἰς τὴν κοινωνίαν συναναστρεφόμενη πολύτιμα νευρόσπαστα, τὰς ἀριστοκρατικὰς δηλ. κυρίας. Καθ' ἡμέραν, ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, κἄθε στιγμὴν ἀκούει μα-

κροθὴν ἐρχόμενον ἀσθενῆ μὲν ἀλλὰ γνω-
στὸν ὅσον καὶ θελητικὸν κρότον.

Εἶνε ἡ ἤχῃ τῶν χειροκροτημάτων.

ὑποφέρει λοιπὸν, πνίγεται εἰς τὴν πε-
ρικυκλωσάν ἀποπνικτικὴν ἀτμοσφαῖραν,
καὶ εἰς τὴν πρώτην εὐκλείαν, ἥτις πα-
ρουσιάσθη ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς
περιουσίας τοῦ συζύγου τῆς, ἐπανερχεται
περιχαρῆς εἰς τὴν σκηνὴν ἐν μέσῳ τῶν
πάλαιων γνωρίμων καὶ φίλων τῆς, διὰ τὴν
χειροκροτηθῆ καὶ πάλιν, τὴν θριαμβεύσῃ,
τὴν ζῆσῃ!

Διότι ἡ Κικιλία μόνον διὰ τοῦ κοινοῦ
ζῆ, καίτοι τὸ ἰδιότροπον αὐτὸ σύνολον
διαθέσεων ἀλληλοσυγκρουομένων τῆς κα-
τατρῶγει τὰς σάρκας, τὸ αἷμα, τῆς κατα-
ξοχίζει τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ τοῦτο κατέστη
ἤδη δι' αὐτὴν ἀνάγκη καὶ παραδίδεται
ἀσμένως εἰς τὸ μαρτύριόν τῆς αὐτῆ, τοῦ
ὁποίου στέφανος εἶνε τὰ χειροκροτήματα
καὶ αἱ ἐπευφημίαι.

Γνωρίζει ὅτι σκηνὴ εἶνε Γολγοθᾶς.

Ἐν τούτοις θαρρούντως ἀνέρχεται τὴν
κοπιώδη ἀτραπὸν, καὶ διευθύνεται ἵνα
σταυρωθῆ. Δὲν αἰσθάνεται οὐδένα πόνον,
οὔτε κἂν μετανοεῖ, ἀπειναντίας μὲ ἀγγε-
λικὸν μειδιᾶμα ἀποδέχεται τὸ μαρτύριόν
τῆς, ἀρκεῖ ν' ἀκούσῃ κατὰ τὰς τελευταίας
τῆς στιγμᾶς τὸν ἀθηνῆ ψίθυρον ἐνθουσιω-
δῶν ἐπιφωνημάτων, ἀρκεῖ τὴν αἰσθανθῆ τὸ
ἄρωμα ἄνθους ἀποσπασθέντος ἀπὸ πλου-
σίας ἀνθοδέσμης προσφερθείσης εἰς ἐνδει-
ξιν θαυμασμοῦ... πρὸς τὸν ἀγῶνά τῆς.

Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀτομικὴ ὑπόστασις τῆς

καλλιτέχνιδος κατὰ τοὺς Δεζαλέν καὶ
Δουμᾶν.

Πλάσμα ἄστατον ἡ Κικιλία νυμφεύ-
ται τὸν κόμητα Ρωμάνη ὅχι διότι τὸν
ἠγάπησεν, ἄλλως τε τὸ ὁμολογεῖ, ἀλλὰ
διὰ τὴν γνωρίσῃ τὰς ὑψηλὰς κοινωνικὰς
σφαίρας, διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὸν τίτλον κο-
μίσσης... Καλλιτεχνικὴ φαντασιοπλῆξία.

Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς ὑπόστασις τῆς δὲν ἐβρά-
δυνε τὴν ἐκδηλωθῆ καὶ ἐπανερχεται εἰς τὴν
σκηνὴν μὲ πρώτην δοθεῖσαν εὐκλείαν.
Πρόκειται τὴν δευτὴν παράστασις, Πρωτα-
γωνιστὴ ἡ Κικιλία. Μετ' ὀλίγον θ' ἀ-
νοιξῆ ἡ αὐλαία. Ὁ κόμης μαθαίνει πρὸ
τῆς παραστάσεως ὅτι ἡ Κικιλία ἠγάπησε
πρὸ αὐτοῦ ἄλλον, κάποιον βαρῶνα.

Πῶς εἶνε δυνατόν; — Ἡ Κικιλία, ἡ
συζυγὸς αὐτοῦ;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν, ριπτομένην
ὑπὸ τῆς κοινωνίας διὰ τοῦ στόματος τοῦ
κόμητος Ρωμάνη, ἀπαντᾷ ἡ Κικιλία,
ἀντιπροσωπεύουσα τὴν γνώμην τῶν συγ-
γραφέων, καὶ καταλήγει λέγουσα ὅτι δὲν
ἔχει ὁ κόμης, δηλ. ὁ κόσμος, τὸ δικαίω-
μα ν' ἀπαιτήσῃ ἀγνότητα παρὰ γυναικὸς
διαβιωσάσης ἐν μέσῳ ποικίλων γνωρι-
μιῶν καὶ σχέσεων ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλμα-
τός τῆς, γυναικὸς ἥτις εἰργάσθη μόνη ἵνα
ἀναδειχθῆ. Ὅταν ἡ γυνὴ ἔχῃ οἰανδήποτε
φιλοδοξίαν, δὲν θὰ φρεσθῆ οὐδεμίαν θυ-
σίαν τὴν φθάσῃ εἰς τὸ ποθεύμενον. Πολλῶν
μᾶλλον μία καλλιτέχνις, εἰς τὴν ὁποίαν
κατὰ συνθήκην ἡ κοινωνία ἀναγνωρίζει
πλειοτέραν ἐλευθερίαν.

Και τώρα πλησιάζει η ώρα της παραστάσεως. Η Κυκελία μετά την επίπνον προς τον κόμητα όμολογία του παρελθόντος της, πρέπει να παραστήση. Ο σύζυγός της δέν θέλει και άπειλεί ότι άν έξέλθη θά φρονευθῆ.

— Και μήπως ήμεις δέν φρονευόμεθα καθ' έκάστην ;

Άπκντῆ ή Καικιλία και προχωρεί να έξέλθη. Άδικροει όντως άν θά φρονευθῆ ό σύζυγός της :

Όχι. Διότι ίδού αναλύεται εις δάκρυα άπελπίσις όταν ειδεν εκτελεσθείσαν την άπειλήν του κόμητος. Τόν άγαπή λοιπόν ;
Ίσως και και ίσως όχι.

Και διότι λυπείται διά τό κακόν τό όποίον έπροξένησεν «εις τό δυστυχισμένο αυτό παιδί», όπως ονομάζει τον κόμητα (και ίδω αποδεικνύεται τό μεγαλειόν της εύπαθούς καρδίας της καλλιτέχνιδος), και θρηνεί και ζητεί συγγνώμην.

Όχι, διότι μόλις, καιτοι άπεράσισε να δηλητηριασθῆ, άκούει από τον Τόφρολο τον διευθυντή της σκηνής ότι πρέπει να επανέλθη εις τό θέατρον, όπου την καλούν ή δόξα και τά χειροκροτήματα του κοινού, τό όποίον θά κυμαίνη κατ' άρέσκειάν της, άμείσως μεταβάλλει γνώμην και λέγει προς τον Τόφρολο έρωτώντα αυτήν τί να είπη προς τους συνάδελφους της :

— Είπέ τους ότι αύριον θά παραστήσω. Είπέ τους δηλ. ότι θά παρκαμίνω καλλιτέχνις, άν προς στιγμήν υπήρξα γυνή.

Και πράγματι τό κύριον του χαρακτήρος της γνώρισμα είναι ό έρωσ προς την σκηνήν, οιαδήποτε δ' άλλα αισθήματα και άν έσάραζαν την ψυχήν της, ή διάρκειά των όμως υπήρξεν έφήμερος και έξηφανίσθησεν ούδέν καταλιπόντα ίχνος.

Αυτή είναι ή κόμησσα Ρωμάνη, της όποιάς τον εύπαθῆ και περίπλοκον χαρα-

κτήρα τόσοσ επίτυχώς υπεκρίθη ή κυρία Εύαγγελία Α. Νίκα, εις την τεχνικήν υπόκρισιν της όποιάς όρείλω της προεκτεθείσας έντυπίσεις μου της άνκλύσεως και του σκοπού του έργου.

Η πρό τιμών έτών δειλή και αιδήμων κορσισς κατέστη ήδη κυρία της σκηνής, κατακτήσασα όχι μόνον την άδρόκν της πρωτεύουσας και των επαρχιών όπου μετέβη εκτίμησιν, αλλά και αναφαίρετα όσον και άπαράγραπτα επί του τίτλου της καλλιτέχνιδος δικαιώματα. Η ελληνική σκηνή απέκτησιν ώρισμένως τον κράτιστον και πολυτιμότερον των παραγόντων της, πλούσιον εις τέχνην, πλούσιον εις έκφρασιν, πλούσιον εις κάλλος σκηνηκόν, διότι ή κυρία Εύαγγελία Α. Νίκα είναι ή ώραιότερα των Έλληνίδων ήθοποιών, ή δε μορφή της έχει τό σπανιώτερον και πολυτιμότερον των προσόντων, μιμητική ισχυράν διευθυνομένην έντέχνως και αναλόγως προς τά διεποντα τον χαρακτήρα, όν υποδύεται, πάθη.

Άλλ' έκείνα, τό όποίον θέτει την κυρίαν Εύαγγελίαν Α. Νίκα υπέρνω παντός επαίνου είναι ή εύσυνειδησία μεθ' ής έννοει να εργάζηται, προσόν δηλ. τό όποίον, όμολογώ, εις πολύ ολίγους ήθοποιούς άπήνησα και τους όποιούς έκάστατε θ' αναφέρω από των σθηλών τούτων, διότι έχω καθήκον να διακηρύττω την ικανότητά και την εύσυνειδησίαν όπου και άν τάς άπκνήσω. Επί τη εύκαιρίά ταύτη όρείλω να αναφέρω νεαράν και εύελπιδα κόρην πολλά ύπισχυομένην εις τό θέατρον, την Δίαν Μαρίκην Δ. Κοτοπούλην, προωρισμένην να κατάσχη

λαμπράν θέσιν εις τάς comedies, των όποιών ήρξατο κυριαρχούσα ή βασιλεία.

Η Δία Μαρίκα Δ. Κοτοπούλη πρέπει να άρροισθῆ εις αυτό και μόνον τό είδος της τέχνης, κατ' την γνώμην μου, να παρακολουθῆ πάντοτε ίπιμαλώς την πρόδον του θεάτρου και να μη άρκηται εις την άπλην και σχετικάς επίτυχῆ έκτασειν του ρόλου της, όπως δυστυχώς πολλοί και πολλοί συνάδελφοί της.

Τό Έλληνικόν θέατρον, φρονώ, εύρίσκειται εις την εποχήν της άναγεννήσεως του.

Δέν υπάρχει περί αυτού δευτέρα γνώμη.

Έχει λοιπόν ανάγκην παραγόντων ισχυρών δεκ να κινηθῆ και λειτουργήσῃς επάξίως του μεγάλου του προορισμού.

Ο μόν εκ τούτων είναι άνακτιροήτως ή κυρία Εύαγγελία Α. Νίκα, ό δ' έτερος έν τη διακλάσει του εύρισκόμενος ή Δία Μαρίκα Δ. Κοτοπούλη.

Η Έλληνική σκηνή, ή Έλληνική τέχνη είναι πτωχή. Σας τείνει χείρας έκείνης,

διότι σας ένόμισεν άξίας της τιμής αυτής. Δέν ήπατήθη Οικτείρατέ την λοιπόν. Θεραπεύσατε τάς πολυειδείς πληγάς της. Έκδύσατέ την τά ράκη, και ένδύσατέ την πορφύραν' αλλά προς επίτευξιν όλων αυτών... μελετήτε... μελετήτε... μελετήτε...